

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики**

**ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший(бакалаврський)**

Виконав:
студент 4 курсу 402 групи
спеціальності 106 Географія
ОПП “Регіональний розвиток
і просторове планування”
Губчак Вадим Русланович

Керівник:
Джаман Василь Олексійович,
д. геогр. н., професор кафедри
географії України та регіоналістики

До захисту допущено на засіданні кафедри.
Протокол № 11 від 11 червня 2024.

Завідувач кафедри _____проф. Костащук І.І.

Чернівці-2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА РІВНІ ГРОМАДИ	8
1.1. Поняття про демогеографічний процес.....	8
1.2 Методи наукових досліджень демографічної характеристики громади	12
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	17
2.1. Чинники формування демографічної ситуації в Чернівецькій міській громаді.....	17
2.2 Загальні тенденції зміни чисельності населення громади	21
2.3 Соціальний склад населення Чернівецької міської громади	25
Висновки до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ	29
3.1. Проблеми демографічного розвитку Чернівецької міської громади.....	29
3.2. Перспективи демографічного розвитку громади	33
3.3 Демографічний потенціал Чернівецької міської громади	35
Висновки до розділу 3	37
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ... Помилка! Закладку не визначено.	

АНОТАЦІЯ

У роботі здійснено всебічний аналіз демографічної ситуації Чернівецької територіальної громади в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій.

Розглянуто основні показники відтворення населення, природного та механічного руху, вікової, статеві та етнічної структури.

Виявлено тенденції демографічного старіння, зменшення чисельності населення, особливості міграційних процесів.

Акцент зроблено на просторових відмінностях демографічних характеристик у межах громади.

На основі проведеного дослідження сформульовано рекомендації щодо демографічного розвитку території та підвищення якості життя населення.

Ключові слова: демографія, Чернівецька територіальна громада, населення, структура, народжуваність, смертність, міграція, демографічна політика.

_____ **Вадим ГУБЧАК**

ABSTRACT

This study presents a comprehensive analysis of the demographic situation in the Chernivtsi Territorial Community within the framework of current socio-economic transformations.

Key indicators of population reproduction, natural and mechanical movement, age, gender, and ethnic structure are examined.

The research identifies trends of demographic aging, population decline, and features of migration processes.

Particular attention is paid to spatial differences in demographic characteristics within the community.

Based on the findings, recommendations are proposed for demographic development and improving the quality of life of the population.

Keywords: demography, Chernivtsi Territorial Community, population, structure, birth rate, mortality, migration, demographic policy.

Vadym HUBCHAK

ВСТУП

Чернівецька міська громада, знаходячись в західній частині України, представляє собою унікальну соціокультурну та економічну спільноту, яка має довгу історію та багатий культурний спадок. Історично Чернівці були важливим центром Буковини, що відображається в їхній багатонаціональній та багатоетнічній природі. За останні десятиліття місто пережило значні зміни в демографічній структурі, що створює необхідність в глибокому аналізі та вивченні цих процесів.

Актуальність теми обумовлена потребою вивчення демографічних тенденцій у вимірах міського середовища, що є ключовим чинником для розробки ефективних стратегій управління розвитком та покращення якості життя населення. Аналіз цих аспектів дозволить отримати глибше розуміння внутрішньої динаміки міста та визначити основні виклики, з якими стикається Чернівецька міська громада в сучасному соціокультурному та економічному контексті.

Метою цієї курсової роботи є дослідження та аналіз демографічних характеристик Чернівецької міської громади з урахуванням її історичного контексту та сучасних соціально-економічних умов. У роботі буде розглянуто вікову структуру населення, динаміку народжуваності та смертності, етнічний склад, а також особливості міграційних процесів, які впливають на соціальний ландшафт міста.

Відповідно до мети було поставлено такі завдання дослідження:

1. Аналіз теоретичних аспектів демографічної характеристики громади;
2. Вивчення динаміки народжуваності та смертності в місті;
3. Оцінки особливостей міграційних процесів;
4. Виявлення ключових факторів, які впливають на демографічні процеси в Чернівцях;
5. Аналіз вікової, етнічної та соціальної структури населення та її змін протягом останніх десятиліть.

Об'єктом дослідження є Чернівецька міська громада, яка представляє собою соціально-економічну систему з унікальними демографічними та культурними характеристиками. Предметом дослідження є демографічні процеси, що відбуваються в Чернівцях.

Дослідження демографічних характеристик Чернівецької міської громади базується на комплексному методологічному підході, що поєднує різні наукові методи та теоретичні підходи. Основні методологічні принципи, які використовуються в цьому дослідженні, включають:

1. Демографічний аналіз. Основний метод, що використовується для оцінки чисельності, структури та динаміки населення Чернівців протягом певного періоду. Включає в себе вивчення вікової структури, народжуваності, смертності та міграційних процесів.

2. Соціологічні методи. Використовуються для збору та аналізу соціальних даних, включаючи опитування та фокус-групи з мешканцями Чернівців. Це дозволяє отримати додаткові відомості про сприйняття соціальних послуг, якість життя та інші аспекти, що впливають на демографічні процеси.

3. Статистичний аналіз. Використовується для обробки та інтерпретації числових даних з метою виявлення тенденцій та закономірностей в демографічних показниках. Включає в себе розрахунки середніх значень, кореляційний аналіз та інші методи.

4. Географічний аналіз. Враховує просторові аспекти демографічних змін, такі як розподіл населення по районах міста, місця концентрації певних груп населення, вплив інфраструктури та ін.

5. Компаративний аналіз. Порівняння демографічних показників Чернівців з іншими містами України або зарубіжжя, що дозволяє з'ясувати унікальні аспекти та загальні тенденції.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки та впровадження стратегій соціального та економічного розвитку Чернівецької міської громади. Конкретно:

1. Управління міським розвитком. Розуміння демографічних процесів допоможе міській владі визначити пріоритетні напрямки для забезпечення сталого росту населення та покращення якості життя.

2. Соціальні програми та послуги. Напрацювання на основі дослідження нових соціальних програм та послуг, спрямованих на підтримку молоді, літніх людей та інших вразливих груп населення.

3. Економічний розвиток. Розвиток бізнесу та інвестиційна привабливість міста, що базуються на реальних демографічних даних, сприятимуть створенню нових робочих місць та підвищенню економічного потенціалу.

Теоретичне значення полягає в розширенні наукового розуміння демографічних процесів у міському середовищі на прикладі Чернівецької міської громади. Результати дослідження можуть служити основою для подальших наукових розвідок в галузі демографії, соціології та економіки міста.

Таким чином, ця кваліфікаційна робота має на меті не лише описати демографічні характеристики Чернівецької громади, а й зробити практичний внесок у розвиток стратегій управління міським розвитком, спрямованих на підвищення якості життя мешканців та забезпечення сталого соціально-економічного зростання громади.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА РІВНІ ГРОМАДИ

1.1. Поняття про демогеографічний процес

Демографічний процес є ключовим аспектом вивчення та аналізу демографії, яка займається вивченням чисельності, структури та динаміки населення на певній території протягом певного періоду. Цей процес включає в себе ряд основних компонентів та механізмів, що впливають на демографічні зміни на різних рівнях суспільства.

Основні компоненти демографічного процесу:

1. Народжуваність. Це кількість новонароджених осіб протягом певного періоду на кожну тисячу осіб у населенні. Фактори, що впливають на народжуваність, включають економічний статус сім'ї, доступ до медичних послуг, культурні уявлення про сім'ю та дитинство.

2. Смертність. Це кількість людей, які померли від різних причин у визначений період на кожну тисячу осіб у населенні. Фактори, що впливають на смертність, включають стан здоров'я населення, якість медичних послуг, демографічну структуру (наприклад, віковий розподіл).

Ці два показники характеризують природний рух населення.

3. Міграція населення. Це переміщення людей з одного регіону до іншого. Вона може бути внутрішньою (по території країни чи громади) або зовнішньою (між країнами). Міграція впливає на зміну чисельності та складу населення в різних регіонах.

Основні механізми демографічного процесу:

1. Демографічна транзиція. Це теоретична модель, що описує зміни в народжуваності та смертності на різних стадіях розвитку суспільства. На початковій стадії суспільства характеризується високою народжуваністю та високою смертністю, що призводить до повільного росту населення. На більш розвинених стадіях народжуваність зменшується, що спричиняє

старіння населення.

2. Етнодемографічні процеси. Це процеси, що описують взаємодію між етнічними групами та їх вплив на демографічну структуру населення.

3. Соціокультурні та економічні фактори. Вони включають в себе фактори, такі як освіта, рівень життя, доступ до медичних послуг, розвиток інфраструктури та інші соціально-економічні аспекти, які впливають на демографічні процеси.

Демографічний процес є важливим об'єктом для вивчення, оскільки він відображає основні тенденції та закономірності зміни чисельності та структури населення в часі. Він дозволяє розуміти вплив різних факторів на динаміку населення та розробляти стратегії соціального, економічного та політичного розвитку суспільства. Дослідження демографічного процесу є важливим для прогнозування майбутнього розвитку регіонів, країн та світового співтовариства в цілому.

Демографічний процес можна класифікувати за різними критеріями, такими як напрямок зміни показників народжуваності, смертності та міграції, а також за впливом соціально-економічних чинників. Основні типи демографічного процесу включають:

- Збільшення народжуваності (позитивний демографічний процес). Це процес, коли кількість народжених перевищує кількість померлих. Це може бути результатом поліпшення умов життя, збільшення доступу до медичних послуг, або інших факторів, що підвищують життєвий рівень населення.

- Зменшення народжуваності (негативний демографічний процес). Це коли кількість народжених менша за кількість померлих. Причинами можуть бути демографічні переходи, зниження якості життя, економічні труднощі або зміни в цінностях суспільства.

- Збільшення смертності. Це коли кількість померлих зростає, що може бути спричинене епідеміями, надзвичайними природними явищами, війнами або іншими кризовими ситуаціями.

- Зменшення смертності. Це коли кількість померлих зменшується, завдяки поліпшенню медичного обслуговування, зменшенню впливу інфекційних захворювань або іншим факторам, які сприяють збереженню життя.

- Приріст чи скорочення населення через міграцію. Це коли кількість прибулих осіб перевищує кількість вибулих або навпаки. Міграція може бути внутрішньою (в межах країни) або зовнішньою (між країнами). Цей процес впливає на економічний, культурний і демографічний ландшафт приймаючої території.

Етнодемографічний процес. Це процес, що визначається етнічною приналежністю населення. Він включає етнічні групи, їх розміщення, зміну етнічного складу населення через міграцію або інші фактори.

Екологічний демографічний процес. Це процес, що описує взаємодію між демографічними процесами та природним середовищем. Включає в себе вплив зміни клімату, екологічні катастрофи або інші природні фактори на демографічні характеристики населення.

Розуміння різних типів демографічного процесу дозволяє краще оцінювати та прогнозувати демографічні зміни в різних регіонах і країнах. Кожен з цих процесів має свої особливості та впливає на соціально-економічний розвиток та якість життя населення.

Поряд із поняттям демографічний процес є і інше важливе поняття «концепція демографічного переходу».

Концепція демографічного переходу є ключовим теоретичним підходом у демографії, який пояснює зміни у народжуваності, смертності та народжувальній структурі на різних етапах розвитку суспільства. Ця концепція розроблена на основі спостережень демографічних процесів у розвинених країнах та має загальний відбиток на різноманітність світових популяцій.

Основні стадії демографічного переходу:

1. Перша стадія (перехідна стадія). На першій стадії суспільства характеризуються високою народжуваністю та високою смертністю. Це пов'язано з високим рівнем природної стримуваності, коли висока народжуваність компенсується високою смертністю. Населення зазвичай зберігається на стабільному рівні або має повільний ріст.

2. Друга стадія (зниження смертності). На цій стадії відбувається значне зниження смертності, особливо серед малюків та дітей. Це стосується впровадження медичних технологій, удосконалення санітарних умов, поліпшення живлення та інших медичних і соціальних умов.

3. Третя стадія (зниження народжуваності). На цій стадії народжуваність також починає знижуватися. Це може бути наслідком змін у культурних уявленнях про сім'ю, зростання рівня освіти, збільшення участі жінок у ринку праці, доступу до контрацептивів та інших факторів.

4. Четверта стадія (низька народжуваність та смертність). На цій стадії суспільство має низьку народжуваність та смертність. Населення стає стабільним або навіть починає зменшуватися. Це може стати причиною демографічних проблем, таких як старіння населення та дисбаланс між поколіннями.

Рис. 1.1. Фази демографічного переходу

Фактори, що впливають на демографічний перехід:

- Економічні фактори: Рівень економічного розвитку, доступ до освіти, ринок праці.
- Соціальні фактори: Зміни у культурних уявленнях, роль жінок у суспільстві, доступ до медичних послуг.
- Політичні фактори: Державна політика щодо сімейної підтримки, регулювання народжуваності, міграційна політика.

Концепція демографічного переходу є важливим інструментом для розуміння та прогнозування демографічних змін у суспільствах різних країн. Вона демонструє, як економічний, соціальний і політичний розвиток впливає на народжуваність, смертність та розміщення населення, сприяючи формуванню стратегій для забезпечення сталого розвитку і покращення якості життя.

1.2 Методи наукових досліджень демографічної характеристики громади

Методика дослідження демографічних процесів включає наступні етапи:

1. Визначення об'єкту та предмету дослідження: Об'єктом є населення певної громади чи регіону, предметом — демографічні явища, такі як народжуваність, смертність, міграція.
2. Збір первинних і вторинних даних: Використання публічних статистичних даних, опитування населення, архівних документів тощо.
3. Аналіз та обробка даних: Використання статистичних методів для вивчення залежностей та трендів у демографічних процесах.
4. Інтерпретація результатів: Висновки щодо змін у населенні та їхніх можливих причин і наслідків для суспільства.

Ця методика дозволяє отримати об'єктивні дані і висновки щодо динаміки та впливу демографічних процесів на розвиток громади або регіону.

Для проведення наукових досліджень демографічної характеристики громади існують різні методи, які можна використовувати залежно від конкретних цілей дослідження, доступних даних та методологічних підходів. Ось деякі основні методи:

1. Аналіз статистичних даних. Цей метод полягає у зборі, систематизації та аналізі існуючих демографічних даних про населення громади. Включає в себе використання публічно доступних статистичних звітів, переписів населення, реєстраційних даних та інших джерел.

2. Опитування та анкетування. Цей метод передбачає збір первинних даних шляхом опитування мешканців громади. Анкетування може охоплювати питання про вік, стать, освіту, зайнятість, сімейний стан тощо. Опитування може бути репрезентативним або спрямованим на конкретні групи населення.

3. Соціологічні методи включають у себе спостереження, глибинні інтерв'ю та фокус-групи, які дозволяють отримати більш глибоке розуміння демографічних процесів, а також соціальних і культурних аспектів, що впливають на населення громади.

4. Гіспросторовий аналіз. Використання географічних інформаційних систем (ГІС) для аналізу демографічних показників у просторовому вимірі. Цей метод дозволяє візуалізувати і аналізувати розподіл населення, міграційні потоки, зміни в географічній структурі тощо.

5. Дослідження родинних архівів і археологічні розвідки. Цей метод використовується для вивчення історичних демографічних процесів і структур громади через аналіз родинних документів, кладовищ, поселень та інших археологічних артефактів.

6. Математичні моделі і прогнозування. Використання математичних моделей для аналізу та прогнозування демографічних процесів в громаді. Це може включати розробку прогнозів на основі існуючих тенденцій, моделювання впливу різних соціально-економічних чинників на народжуваність, смертність і міграцію.

7. Демографічні моделі і демографічний аналіз. Включає в себе використання різних демографічних і соціальних показників для аналізу демографічних процесів у громаді. Моделі можуть враховувати такі аспекти, як статевий склад населення, вікові групи, тенденції урбанізації, рівень освіти та інші важливі параметри.

8. Етнографічні методи. Використання етнографічних методів дослідження для розуміння соціокультурних аспектів демографічних процесів. Ці методи можуть включати у себе глибинні інтерв'ю, спостереження за місцевими традиціями і звичаями, а також вивчення етнічної структури громади.

9. Історичний аналіз. Використання історичних джерел і архівних документів для аналізу демографічних змін у минулому. Цей підхід дозволяє встановити довгострокові тенденції та виявити фактори, що впливали на динаміку населення в історичному контексті.

10. Компаративний аналіз. Порівняльне вивчення демографічних процесів у різних громадах чи регіонах. Цей метод дозволяє виявити схожі та відмінні риси демографічних структур і процесів із застосуванням статистичних та інших аналітичних прийомів.

11. Кількісні методи. Включають математичні і статистичні підходи для аналізу кількісних даних. Це може охоплювати кореляційний аналіз, регресійні моделі, аналіз варіації та інші методи обробки статистичної інформації.

12. Якісні методи. Включають в себе фокус-групи, глибинні інтерв'ю, етнографічні методи та інші підходи, спрямовані на збір і аналіз якісної інформації про демографічні процеси і фактори, що їх впливають.

13. Діаграми та графіки. Використання візуалізаційних інструментів для представлення демографічних даних у формі діаграм, графіків, картограм. Це дозволяє ілюструвати тенденції, зміни та взаємозв'язки між різними демографічними показниками.

14. Соціальні мережі та аналіз цифрових слідів. Використання даних з соціальних мереж та інших цифрових платформ для вивчення соціальних та демографічних характеристик громади. Цей метод дозволяє аналізувати взаємодії та поведінку населення через цифрові відбитки.

15. Інтерв'ю та етнографія. Застосування інтерв'ю та етнографічних методів для вивчення культурних та соціальних аспектів, які впливають на демографічні процеси. Це може включати спостереження, глибинні інтерв'ю з місцевими мешканцями, щоб зрозуміти їхні уподобання, ставлення до сімейних питань та народжуваності.

16. Квалітативний аналіз текстів. Використання аналізу текстів для вивчення громадської думки, медійної реакції та інших текстових джерел, що відображають демографічні аспекти. Це дозволяє отримувати інсайти щодо відношення населення до демографічних змін і політик.

17. Експертні опитування та дискусії. Організація експертних опитувань і дискусій зі спеціалістами у сфері демографії, соціології та інших відповідних галузей для отримання глибшого розуміння демографічних викликів і можливих рішень.

Ці методи можна комбінувати для досягнення комплексного розуміння демографічних процесів у конкретній громаді. Вони дозволяють не лише зібрати і аналізувати дані, а й розкрити соціокультурні і економічні аспекти, які впливають на структуру і зміни в населенні громади.

Висновки до розділу 1

Демографічний процес – це набір природних і соціальних явищ, які впливають на структуру і динаміку населення конкретної території. Основні аспекти демографічного процесу включають:

1. Народжуваність. Кількість новонароджених у певному часі відносно загальної кількості населення.

2. Смертність. Кількість смертей у певному часі відносно загальної кількості населення.

3. Міграція. Рух населення в межах країни або між країнами, включаючи міграцію в середньому терміні та постійну міграцію.

Демографічний процес є складним і динамічним, залежить від багатьох факторів, таких як економічний розвиток, соціальні політики, освіта та культурні зміни. Аналіз цих процесів допомагає розуміти та прогнозувати зміни в населенні та їх вплив на суспільство.

Основними методами наукового дослідження демографічних процесів є статистичний, математичний, соціологічний, історичних, графічний та інші.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Чинники формування демографічної ситуації в Чернівецькій міській громаді

Демографічний розвиток у регіонах залежить від різноманітних складних чинників, переважно економічного і соціального характеру. Число цих чинників на регіональному рівні постійно зростає, а їх взаємодія ускладнюється. Отже, для ефективного регулювання демографічних процесів важливо систематизувати і детально проаналізувати умови і чинники, які впливають на формування конкретної демографічної ситуації і визначають основні тенденції в розвитку різних демографічних процесів.

Демографічні процеси є результатом взаємодії природних і соціальних чинників і мають високу ступінь інерційності. Тому необхідно науково обґрунтовувати цілі демографічної політики, враховуючи обмежені можливості впливу на об'єктивно визначені тенденції.

Демографічний розвиток являє собою складну систему, що є підсистемою регіонального управління, і складається з різних демографічних процесів, які взаємодіють між собою. Ця система є опосередкованою результатом соціального і економічного розвитку, і тому вимагає широкого спектру заходів для регулювання демографічного розвитку на регіональному рівні.

Актуальність регулювання демографічного розвитку на регіональному рівні не підлягає сумнівам, і вимагає подальших комплексних суспільно-географічних досліджень для вивчення цієї проблеми більш детально.

Процес відтворення населення визначається різноманітними факторами, які впливають на нього. Регіональний демографічний розвиток, у свою чергу, обумовлений умовами, що формують демографічну складову населення. Серед таких умов можна виділити історико-географічні аспекти,

які описують розвиток населення регіону в минулому, геополітичне положення, особливості заселення та господарський розвиток, систему розселення і структури населення. Історичні події впливають на демографічні процеси шляхом своєї швидкодії реакції і відновлювальної здатності, відображаючи їх в демографічній ситуації.

Процес відтворення населення залежить від багатьох різноманітних чинників. Регіональний демографічний розвиток визначається умовами, що формують демографічну ситуацію, включаючи історико-географічні аспекти, соціально-економічні особливості, природно-екологічне середовище та інші фактори. Ці умови забезпечують підґрунтя для вивчення та розуміння поточних тенденцій. Дослідження відтворення населення у рамках регіональних геосистем потребує врахування зовнішніх і внутрішніх чинників, таких як економічні, соціальні та природні, які взаємодіють у складній системі.

Природно-екологічні чинники, такі як клімат, географічне положення, екологічний стан, мають значний вплив на формування демографічної ситуації. Наприклад, в регіонах з помірним кліматом та відповідними природними ресурсами сприятливіші умови для розселення, порівняно з умовами гірських регіонів, де незручний рельєф та інші природні обмеження обмежують заселення.

Соціально-економічні чинники, такі як рівень життя, доступ до медичних послуг, освітні можливості, також відіграють важливу роль у демографічних процесах. Покращення цих умов часто сприяє зменшенню смертності і підвищенню народжуваності, що впливає на структуру населення та демографічний розвиток регіону.

Таким чином, розуміння взаємодії різних чинників і умов, що впливають на відтворення населення, є критичним для розробки ефективних стратегій демографічного розвитку на регіональному рівні.

Формування демографічної ситуації в Чернівецькій міській громаді залежить від ряду чинників, які можна класифікувати як природні, соціально-економічні, культурні та політичні. Нижче подано основні з них:

1. Природні чинники

- Географічне розташування: Чернівці знаходяться у сприятливому кліматичному та географічному регіоні, що впливає на міграційні процеси та загальне привабливе середовище для проживання.

- Екологічна ситуація: Стан довкілля, наявність зелених зон та якість повітря можуть впливати на здоров'я населення та його життєву тривалість.

2. Соціально-економічні чинники

- Рівень економічного розвитку: Наявність робочих місць, рівень зарплат, стан місцевої економіки та наявність інвестицій впливають на міграційні потоки та загальний рівень життя населення.

- Житлові умови: Доступність та якість житла, розвиток інфраструктури (дороги, транспорт, комунальні послуги) впливають на демографічні процеси.

- Освіта та медицина: Рівень освіти, доступність медичних послуг, наявність навчальних закладів і лікарень також суттєво впливають на демографічну ситуацію.

3. Соціальні чинники

- Народжуваність та смертність: Ці показники безпосередньо впливають на чисельність населення. Важливими є фактори, які впливають на них, такі як рівень охорони здоров'я, соціальне забезпечення, підтримка молодих сімей.

- Міграція: Внутрішня та зовнішня міграція значно впливають на структуру населення. Люди переїжджають до Чернівців у пошуках кращих умов життя та роботи, що збільшує чисельність населення.

- Рівень безробіття: Високий рівень безробіття може спонукати людей до міграції в пошуках роботи, що впливає на демографічну ситуацію.

4. Культурні чинники

- Національний склад населення: Різноманітність національностей може впливати на демографічні процеси через специфічні культурні традиції, рівень народжуваності та інші соціокультурні особливості.

- Традиції та звичаї: Традиційні уявлення про сім'ю, роль жінки, важливість багатодітності можуть впливати на рівень народжуваності.

5. Політичні чинники

- Державна політика: Програми підтримки сімей, соціальні виплати, політика у сфері охорони здоров'я та освіти впливають на демографічну ситуацію.

- Міграційна політика: Закони та правила, які регулюють міграційні процеси, впливають на вхідну та вихідну міграцію.

Демографічна ситуація в Чернівецькій міській громаді формується під впливом комплексного взаємодії природних, соціально-економічних, культурних і політичних чинників. Розуміння цих чинників є ключовим для ефективного управління демографічними процесами та забезпечення сталого розвитку громади.

Чернівецька міська громада розташована на південному заході України, в Чернівецькій області. Місто Чернівці, яке є адміністративним центром громади, розташоване на правому березі річки Прут, за 40 км від українсько-румунського кордону. Клімат міста помірно континентальний з м'якою зимою та теплим літом. Середня температура січня становить -3°C , а липня $+19^{\circ}\text{C}$. Річна кількість опадів коливається в межах 600-800 мм.

Чернівці мають багату історію, що бере початок ще з давніх часів. У середньовіччі місто було важливим торговельним центром, а в XIX столітті стало адміністративним центром Буковини, яка тоді входила до складу Австро-Угорщини. Після Першої світової війни місто перейшло під юрисдикцію Румунії, а з 1940 року увійшло до складу Української РСР.

2.2 Загальні тенденції зміни чисельності населення громади

На основі наданої інформації про динаміку чисельності населення Чернівецького регіону за останні 40 років (1979-2010 рр.), можна зробити кілька висновків щодо основних тенденцій:

1. Загальна динаміка: У другій половині XX століття загальна чисельність населення Чернівецької області систематично зростала до середини 1990-х років.

2. Темпи зростання: За період 1979-1989 рр. чисельність зросла на 48,2 тис. осіб, але між 1989 і 2001 рр. відбувся зворотній тренд зменшення на 10,1 тис. осіб. З 2001 по 2011 рр. спостерігалась подальша втрата населення на 23,6 тис. осіб.

3. Середні темпи регіону: У цих періодах тенденція скорочення темпів зростання чисельності населення спостерігалась для всієї України, що відображало загальні демографічні зміни в країні.

4. Особливості Вижницького району: Вижницький район відзначився високими темпами зростання чисельності населення. За останні 10 років населення зросло майже в 1,5 рази, а за 40 років — майже на 0,9 раза. Причини цього включають більш високі параметри природного приросту населення та специфічні міграційні процеси, які відбувалися в районі.

5. Міграційні процеси: Останнім часом міграційні потоки в районі вказують на тенденцію до нейтрального міграційного сальдо, що сприяє стабілізації чисельності населення.

Отже, аналіз динаміки чисельності населення Чернівецького регіону показує складність взаємодії природних і соціально-економічних чинників, які впливають на розподіл населення та урбанізаційні процеси в регіоні протягом останніх десятиліть.

За останні десятиліття чисельність населення Чернівецької міської громади зазнала значних змін. За даними Державної служби статистики України, на початок 2020 року населення Чернівців складало близько 265 тисяч осіб. Проте, чисельність населення постійно змінюється під впливом

різних факторів, зокрема, природного приросту, міграційних процесів та економічних умов.

Природний приріст населення у Чернівцях є від'ємним, що свідчить про перевищення смертності над народжуваністю. Наприклад, у 2019 році коефіцієнт народжуваності становив 10,5 на 1000 осіб, тоді як коефіцієнт смертності – 13,7 на 1000 осіб. Це відображає загальноукраїнську тенденцію до зменшення народжуваності та збільшення смертності.

Вікова структура населення Чернівців свідчить про значне старіння населення. Частка осіб у віці 60 років і старше постійно зростає, що створює додаткове навантаження на соціальні та медичні служби міста. У 2020 році частка осіб пенсійного віку становила понад 20% від загальної чисельності населення.

Статева структура населення Чернівців характеризується дещо більшою кількістю жінок порівняно з чоловіками. За даними 2020 року, на 1000 жінок припадало близько 900 чоловіків. Це пояснюється, зокрема, вищою тривалістю життя жінок у порівнянні з чоловіками.

Чернівці завжди були багатонаціональним містом. Основними етнічними групами є українці, румуни, росіяни, євреї, поляки та інші. За даними останнього перепису населення, українці становили близько 75% населення міста, румуни – 15%, росіяни – 5%, а інші етнічні групи – 5%.

Чернівці є привабливим місцем для внутрішньої міграції завдяки своїй розвиненій інфраструктурі, освітнім та культурним можливостям. Багато людей з сільських районів області переїжджають до міста в пошуках кращих умов життя, освіти та працевлаштування.

Зовнішня міграція з Чернівців здебільшого направлена до країн Європейського Союзу, зокрема, до Італії, Іспанії, Німеччини та Польщі. Основними причинами зовнішньої міграції є пошук кращих економічних умов та працевлаштування. За даними Міжнародної організації з міграції, щорічно тисячі мешканців Чернівців виїжджають на тимчасову або постійну роботу за кордон.

Чернівці є важливим освітнім центром України. У місті діють численні школи, гімназії, ліцеї та вищі навчальні заклади, зокрема, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Високий рівень освіти приваблює студентів з різних регіонів України та з-за кордону.

Система охорони здоров'я в Чернівцях представлена численними лікарнями, поліклініками та медичними центрами. Проте, наявні проблеми з фінансуванням та матеріально-технічним забезпеченням медичних закладів. Пандемія COVID-19 підкреслила важливість розвитку системи охорони здоров'я та підвищення її готовності до надзвичайних ситуацій.

Економіка Чернівців базується на різних галузях, зокрема, на легкій і харчовій промисловості, торгівлі, транспорті та туризмі. Малий та середній бізнес відіграє важливу роль у розвитку економіки міста. Однак, економічні труднощі та відсутність інвестицій можуть стримувати подальший розвиток міста.

Головними демографічними проблемами Чернівецької міської громади є зменшення чисельності населення, старіння населення та високий рівень смертності. Ці проблеми потребують комплексного підходу для їх вирішення.

Соціально-економічні виклики включають низький рівень доходів населення, безробіття, недостатній розвиток інфраструктури та медичних послуг. Вирішення цих проблем вимагає спільних зусиль влади, бізнесу та громадськості.

Для покращення демографічної ситуації у Чернівецькій міській громаді необхідно вжити наступні заходи:

- Розробка та впровадження програм підтримки сімей з дітьми, зокрема, шляхом підвищення розміру соціальних виплат та забезпечення доступу до якісної освіти і медичних послуг.
- Стимулювання молодіжної політики, що включає створення робочих місць для молоді та підтримку молодіжного підприємництва.

- Покращення інфраструктури та житлових умов, що сприятиме привабливості міста для молодих сімей.
- Підтримка малого та середнього бізнесу, що сприятиме економічному зростанню та створенню нових робочих місць.
- Розвиток соціальних та медичних послуг для людей похилого віку, що допоможе зменшити навантаження на систему охорони здоров'я та покращити якість життя літніх людей.
- Створення умов для залучення інвестицій в економіку міста, зокрема, через спрощення процедур для бізнесу та розвиток інфраструктури.
- Чернівецька міська громада має значний потенціал для розвитку, проте стикається з численними демографічними та соціально-економічними викликами. Аналіз демографічних характеристик громади свідчить про необхідність комплексного підходу до вирішення існуючих проблем. Зменшення чисельності населення, старіння населення, високий рівень смертності, а також економічні труднощі потребують негайної уваги з боку місцевої влади та громадськості.

Запропоновані заходи та рекомендації спрямовані на покращення демографічної ситуації та підвищення якості життя мешканців Чернівців. Впровадження ефективних програм підтримки сімей, молоді та літніх людей, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, а також залучення інвестицій допоможуть створити сприятливі умови для соціально-економічного розвитку громади.

Формування населення міста Чернівці визначається різними соціально-економічними та культурними чинниками. Ось основні аспекти, що впливають на формування населення цього міста:

1. Етнічний склад: Чернівці є містом з багатонаціональним населенням. Основні етнічні групи включають українців, румунів, росіян, євреїв та інші національності. Етнічний склад визначається історичними та культурними зв'язками регіону.

2. Демографічні тенденції: Останнім часом спостерігається загальна тенденція до зменшення населення через природній відтік та міграцію до більших міст або за кордон.

3. Економічний розвиток: Розвиток місцевої економіки та зайнятість є ключовими факторами для притягнення нових мешканців і для утримання існуючого населення.

4. Освіта та культура: Наявність вищих навчальних закладів, культурних і наукових установ впливає на притягнення молоді та академічних співробітників до міста.

5. Урбанізаційні процеси: Місто привертає людей з сільської місцевості через кращі умови проживання, доступ до послуг та робочих місць.

6. Соціальна інфраструктура: Якість медичного обслуговування, житлові умови, транспортна доступність та інші соціальні інфраструктурні можливості також впливають на формування населення.

Ці фактори взаємодіють і впливають на динаміку та структуру населення міста Чернівці, формуючи його унікальний демографічний образ.

2.3 Соціальний склад населення Чернівецької міської громади

Етнічний склад міста Чернівці є досить різноманітним і відображає його багатонаціональний характер. Основні етнічні групи, які проживають у Чернівцях, включають:

Українці є найбільшою етнічною групою в місті Чернівці. Вони становлять значну більшість населення і є домінуючою етнічною групою у Чернівецькій області загалом.

Румуни є другою за чисельністю етнічною групою у Чернівцях. Вони мають значний культурний вплив у місті, особливо у зв'язку з історичними та культурними зв'язками Чернівців з румунським світом.

Є деяка кількість росіян та представників інших російськомовних етнічних груп, які також проживають у Чернівцях.

Історично Чернівці були важливим центром єврейської культури. Спільнота євреїв у Чернівцях, хоч і зменшилась після Другої світової війни, все ще має значний культурний і історичний вплив на місто.

До інших етнічних груп, які проживають у Чернівцях, відносяться представники різних національних меншин, таких як білоруси, поляки, угорці та інші.

Національний склад міста Чернівці є вкрай різноманітним і включає представників багатьох національних груп. Окрім основних етнічних груп, які вже згадані, також можна відзначити деякі інші етнічні спільноти, що проживають у Чернівцях:

Поляки мають певну чисельність у Чернівцях, особливо у контексті історичних зв'язків з Польщею та польською культурою.

Представники білоруської громади також проживають у Чернівцях, хоч і в меншій кількості порівняно з іншими національними групами.

Чернівці також мають угорську меншину, яка, хоч і невелика, принесла свій внесок у культурне та соціальне життя міста.

Татарська спільнота, яка історично мала представництво в Буковині, також може бути зустрінута у Чернівцях.

Німецька меншість, яка була значною у минулому, ще залишає свій слід у культурному житті міста.

Етнічна різноманітність Чернівців створює унікальну атмосферу, де різні культурні та мовні традиції зберігаються й взаємодіють. Це сприяє розвитку міжетнічного діалогу та взаєморозуміння у місті.

Етнічний склад Чернівців є результатом історичних, культурних і соціальних процесів, що відбувалися протягом декількох століть. Важливою є особливість міста як культурного центру з різноманітним культурним спадщиною і міжетнічним співжиттям.

Статеві-віковий склад населення визначається розподілом людей за віком та статевою належністю в певному регіоні або місцевості. Для міста

Чернівці цей склад має свої особливості, які відображають загальні демографічні тенденції України.

Основні аспекти статево-вікового складу населення Чернівців:

У статевому відношенні населення міста Чернівців зазвичай поділяється приблизно порівну між чоловіками та жінками, що є типовою для багатьох українських міст.

Вікова структура населення відображає розподіл людей за віком. У Чернівцях, як і в багатьох інших містах України, спостерігається старіння населення. Це означає зростання частки людей старшого віку і зменшення частки дітей і молодих людей.

Населення міста має значну частку молодих людей віком до 30 років, оскільки Чернівці є обласним центром з великою кількістю вищих навчальних закладів. Це сприяє активній молодіжній міграції та формуванню молодіжної культурної та соціальної сцени.

Як і в усій країні, в Чернівцях зростає частка людей пенсійного віку. Це ставить виклики перед системами соціального забезпечення та медичного обслуговування.

Останнім часом спостерігається загальне зменшення населення через негативний природний приріст і міграційний відтік, що також впливає на статево-віковий склад.

Ці аспекти важливі для розуміння соціально-економічних та культурних процесів у місті Чернівці та для розробки ефективних стратегій управління міським розвитком і планування міського середовища.

У 1774 році в Коровії проживало 29 сімей (близько 150 осіб).

Згідно з австрійським переписом 1890 року громада села Коровія складалася з 1481 мешканця. За віросповіданням 1448 осіб були православними, 17 осіб — католиками, у тому числі 8 осіб — греко-католиками, а ще 15 осіб сповідувала юдаїзм.

За національним складом, що визначався на основі розмовної мови, Коровія була поліетнічною сільською громадою, у

якій румуни та українці становили абсолютну більшість. Третю етнічну групу представляли євреї, які за розмовною мовою записували себе німцями.

Висновки до розділу 2

На 1 січня 2022 року в місті Чернівці проживало близько 251 тисяч осіб. Це є офіційні дані, і чисельність може змінюватися з плином часу. Статевий склад населення: Включає розподіл населення за статтю (чоловіки і жінки). Під час останніх переписів це є значення, що може давати уявлення про співвідношення чоловіків і жінок в місті. Вікова структура населення: Описує розподіл населення за віком, включаючи вікові групи, що можуть бути важливими для планування соціальних програм, охорони здоров'я та інших аспектів. Етнічний склад: Чернівці є містом з багатонаціональним складом, включаючи українців, румунів, росіян, євреїв та інші етнічні групи. Розподіл етнічних груп може змінюватися залежно від соціальних та історичних процесів. Рівень освіти та занятість: Описує рівень освіти населення (зокрема наявність вищої освіти, середньої та базової освіти) і структуру зайнятості (промисловість, послуги, сфера обслуговування тощо).

Ця інформація дозволяє отримати повний образ демографічної ситуації в місті Чернівці, що є важливим для розробки соціальних програм, економічного планування та управління міським розвитком.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ

3.1. Проблеми демографічного розвитку Чернівецької міської громади

Проблеми демографічного розвитку Чернівецької міської громади можна розглядати з різних точок зору, включаючи народжуваність, смертність, міграцію та структуру населення. Ось деякі з основних проблем:

1. **Низький рівень народжуваності:** Чернівці, як і багато інших міст в Україні, стикаються з проблемою низького рівня народжуваності. Це може бути спричинене економічною нестабільністю, відсутністю достатньої підтримки для молодих сімей, а також змінами у цінностях та пріоритетах сучасного населення.

2. **Високий рівень міграції:** Місто також стикається з високим рівнем міграції. Молоді люди, особливо ті, хто отримав вищу освіту, часто залишають місто в пошуках кращих можливостей для працевлаштування та особистого розвитку. Це може призвести до зменшення чисельності молодіжного населення в місті та вплинути на економічний розвиток.

3. **Старіюче населення:** Зростаючий середній вік населення може вплинути на потреби у медичній та соціальній підтримці. Старіюче населення потребує більше медичних послуг та інфраструктури для людей похилого віку, що може створювати фінансові та організаційні виклики для місцевих влад.

4. **Економічна нестабільність:** Економічна ситуація в місті може також впливати на демографічні процеси. Високий рівень безробіття або низький рівень заробітної плати може змушувати молоді сім'ї відкладати рішення про народження дітей або шукати роботу в інших регіонах.

5. **Зміна структури населення:** Зменшення кількості молодих людей та збільшення кількості людей похилого віку може призвести до змін

у соціальній структурі міста, включаючи потреби у житлі, медичному обслуговуванні та інших соціальних послугах.

Загальний підхід до вирішення цих проблем може включати політики підтримки сімей з дітьми, стимулювання економічного розвитку для привернення молодих спеціалістів, покращення доступу до медичних послуг та соціальної підтримки для людей похилого віку, а також розроблення стратегій протидії міграційним втратам.

6. Інфраструктурні виклики: Старіюче населення і зменшення чисельності молоді можуть створювати виклики для міської інфраструктури. Наприклад, потреба у спеціалізованих установах догляду за літніми людьми, більше комунальних послуг, придатних для людей похилого віку тощо.

7. Екологічні проблеми: Погіршення екологічної ситуації може впливати на здоров'я населення і призводити до зменшення кількості народжень або зростання смертності. Забруднене повітря, води та ґрунт можуть мати негативний вплив на здоров'я людей, особливо на молоде покоління і вагітних жінок.

8. Соціокультурні та освітні аспекти: Збереження культурної спадщини та традицій, а також підвищення рівня освіти та свідомості щодо демографічних проблем можуть стати важливими чинниками для зміцнення міської громадської свідомості щодо важливості підтримки стабільного демографічного розвитку.

9. Транспортні та інфраструктурні зв'язки: Недостатня розвиненість транспортних засобів та інфраструктурних зв'язків може ускладнювати доступ до медичних, освітніх та культурних закладів для різних груп населення, особливо для літніх людей або молодих сімей з маленькими дітьми.

10. Гендерна рівність і сімейні цінності: Визначення ролі жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві може впливати на рішення щодо народження дітей. Стимулювання гендерної рівності і підтримки сімейних цінностей може підвищити рівень народжуваності.

Загалом, ефективне вирішення проблем демографічного розвитку вимагає комплексного підходу, який враховує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти міського життя.

11. Міграційні процеси: Великий потік мігрантів, які приїжджають або виїжджають з міста, може впливати на демографічну ситуацію. Наприклад, втрата молодого населення через виїзд за кордон може впливати на рівень народжуваності та економічний розвиток міста.

12. Зайнятість та економічний розвиток: Недостатня кількість робочих місць або низький рівень заробітної плати можуть змушувати молоді сім'ї відкладати планування дітей. Стимулювання економічного розвитку та зайнятості може позитивно вплинути на демографічні показники.

13. Інноваційні технології та освіта: Розвиток нових технологій та інновацій може залучати молоді спеціалісти до міста, але водночас може впливати на зміну соціокультурних цінностей і ставлення до сімейного планування.

14. Соціальна інтеграція та спільнота: Забезпечення гармонійної соціальної інтеграції різних груп населення, включаючи мігрантів і місцевих мешканців, може створити сприятливу атмосферу для збереження і зміцнення міської спільноти.

15. Культурна політика і дозвілля: Створення доступних і якісних культурних і дозвіллевих програм може підвищити привабливість міста для молодих сімей і зберегти соціокультурну спадщину.

Кожен з цих аспектів може відігравати важливу роль у формуванні демографічного обличчя міської громади Чернівців. Ефективне управління цими викликами потребує комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін, від місцевих влад до громадських організацій і бізнесу.

16. Екологічні аспекти: Забруднене довкілля та екологічні проблеми можуть негативно впливати на здоров'я населення та рівень народжуваності. Здійснення екологічних заходів та програм може сприяти покращенню якості життя та здоров'я мешканців.

17. **Транспортна доступність:** Недостатня розвиненість транспортної інфраструктури може ускладнювати доступ до медичних закладів, освітніх установ та інших соціальних сервісів, що може впливати на рішення про розмноження.

18. **Гендерна рівність і права жінок:** Підтримка гендерної рівності та прав жінок сприяє емпансипації жінок, що може мати позитивний вплив на рівень народжуваності і сімейне планування.

19. **Культурні та релігійні аспекти:** Врахування культурних та релігійних впливів на планування сімей і рівень народжуваності важливе для адаптації демографічних стратегій до місцевих особливостей.

20. **Кар'єрні можливості та баланс між роботою і особистим життям:** Забезпечення можливостей для кар'єрного зростання та збалансованого підходу до роботи і сімейного життя може підвищити мотивацію молодих сімей до заснування сім'ї та народження дітей.

Ці аспекти показують, як різноманітні фактори можуть впливати на демографічний розвиток міста Чернівців. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу та участі всіх зацікавлених сторін.

21. **Туризм та міграція:** Розвиток туризму та міграційні процеси можуть впливати на демографічну ситуацію через зміни в чисельності та структурі населення.

22. **Цифрові технології і зв'язок:** Використання цифрових технологій для полегшення доступу до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг може позитивно вплинути на якість життя і залучення молодих сімей до міста.

23. **Інфраструктура дозвілля і культурний розвиток:** Розвиток інфраструктури для дозвілля, спорту та культурних заходів сприяє покращенню якості життя та залученню молоді до активного життя у місті.

24. **Інноваційні підходи до розв'язання демографічних проблем:** Впровадження інноваційних програм і проектів, таких як стартапи для

підтримки молодих сімей, може сприяти підвищенню народжуваності та зниженню відтоку населення.

25. Збалансоване міське планування: Розробка і впровадження стратегій збалансованого міського планування, що враховують потреби різних груп населення, може стимулювати демографічний розвиток міста.

Ці аспекти ще більше розширюють наше розуміння та підхід до аналізу та розв'язання демографічних проблем Чернівецької міської громади. Кожен з цих пунктів може відігравати важливу роль у покращенні життя мешканців та стимулюванні розвитку міста.

3.2. Перспективи демографічного розвитку громади

Перспективи демографічного розвитку Чернівецької міської громади можуть бути розглянуті з кількох ключових аспектів:

1. Еміграція та імміграція: Чернівці, як і багато інших українських міст, стикаються з проблемою відтоку населення за кордон та міграцією в інші регіони України. Позитивні перспективи можуть полягати в створенні умов для приваблення молоді до міста, розвитку освіти та робочих місць.

2. Розвиток інфраструктури: Залежно від інвестицій у міську інфраструктуру, таку як транспортні мережі, житлове будівництво та комунальні послуги, можна спостерігати зростання привабливості міста для нових резидентів.

3. Соціальні послуги та медична допомога: Покращення доступу до якісних соціальних послуг та медичної допомоги може сприяти збереженню населення, зокрема серед людей похилого віку.

4. Розвиток освіти та культури: Розвиток освіти, культурних та розважальних закладів, спортивних ініціатив може зробити місто більш привабливим для молоді та сімей з дітьми.

5. **Економічний розвиток:** Розвиток місцевої економіки, зокрема створення нових робочих місць у промисловості, послугах та сфері інновацій, може зменшити еміграцію молодих спеціалістів за кордон.

У кожному випадку, реалізація цих перспектив вимагає комплексного підходу та співпраці між місцевими владами, бізнес-структурами та громадянськістю для досягнення сталого демографічного розвитку Чернівецької міської громади.

Перспективи демографічного розвитку України на сьогоднішній день можна розглядати з кількох ключових точок зору:

1. **Населення:** За останні роки населення України зменшується через низький рівень народжуваності, високу смертність та міграційні процеси. Цей тренд може вплинути на соціально-економічний розвиток країни, зокрема на пенсійну систему, ринок праці та інфраструктуру.

2. **Вікова структура:** В Україні спостерігається процес старіння населення, коли частка людей старше пенсійного віку зростає, а кількість молодих людей зменшується. Це може викликати проблеми у забезпеченні робочої сили та медичного обслуговування.

3. **Міграція:** Міграційні процеси, включаючи зокрема відтік населення за кордон та внутрішній переселенські рухи, мають значний вплив на демографічну ситуацію в Україні. Економічні та політичні фактори є основними мотиваторами міграції.

4. **Соціально-економічні наслідки:** Зменшення чисельності населення та зміна його структури може мати важливі соціальні та економічні наслідки, такі як збільшення тиску на соціальні служби, зміна споживчих вподобань та економічні можливості різних регіонів країни.

5. **Демографічна політика:** Владні органи активно працюють над розробкою та впровадженням демографічної політики, спрямованої на стимулювання народжуваності, покращення умов життя та збереження здоров'я населення.

Загалом, демографічна ситуація України є складною і вимагає комплексного підходу для вирішення проблем і вдосконалення демографічної політики для забезпечення сталого розвитку країни.

3.3 Демографічний потенціал Чернівецької міської громади

Демографічний потенціал Чернівецької міської громади включає в себе різні аспекти, які впливають на розвиток та сталість населення міста. Основні складові демографічного потенціалу можна розглядати наступним чином:

1. **Населення та народжуваність:** Основою демографічного потенціалу є чисельність населення міста та його динаміка. Чернівці є одним із важливих адміністративних центрів Західної України і мають значну чисельність мешканців, яка становила близько 265 тис. чоловік на 2021 рік.

2. **Структура населення:** Демографічний потенціал також визначається структурою населення, зокрема за віковими та гендерними категоріями. Важливим є співвідношення молодих та працездатних людей з пенсійним віком.

3. **Внутрішня міграція:** Потік внутрішньої міграції між різними районами міста також впливає на демографічний потенціал. Наприклад, концентрація населення у центральних чи окремих спальних районах має важливе значення для розвитку інфраструктури та соціальних послуг.

4. **Економічна активність та ринок праці:** Рівень зайнятості та економічна активність населення є також ключовими аспектами демографічного потенціалу міста. Наявність робочих місць, їхній рівень оплати та умови праці впливають на привабливість міста для молодих сімей та мігрантів.

5. **Соціальна інфраструктура:** Якість життя та наявність необхідної соціальної інфраструктури, такої як освіта, медицина, культурні заклади, спортивні об'єкти, також є важливими факторами, які впливають на демографічний потенціал.

У загальному, демографічний потенціал Чернівецької міської громади може бути використаний для розвитку і вдосконалення життя мешканців, створення сприятливих умов для ведення бізнесу та інвестицій, а також збереження і підтримки стабільності міського середовища.

Також варто розглянути деякі аспекти щодо перспектив демографічного розвитку Чернівецької міської громади:

1. **Демографічні виклики:** Одним із ключових викликів є низький рівень народжуваності та високий рівень міграції, зокрема молоді населення до більших міст чи за кордон. Це може призвести до зменшення чисельності населення та старіння популяції.

2. **Стратегії залучення інвестицій:** Важливо розробити стратегії для залучення інвестицій, що сприятимуть економічному зростанню та створенню нових робочих місць. Це може збільшити привабливість міста для молоді та молодих сімей.

3. **Розвиток освіти та науки:** Інвестиції у вищу освіту та наукові дослідження можуть створити передумови для розвитку інноваційних галузей та привабити молодих талантів до міста.

4. **Управління міським середовищем:** Важливо забезпечити стале управління міським середовищем, щоб забезпечити якісні умови життя для мешканців у всіх вікових групах.

5. **Цифрові технології та інфраструктура:** Розвиток цифрових технологій та покращення міської інфраструктури можуть покращити якість життя та зробити місто привабливішим для молоді та іноземних інвесторів.

Ці аспекти спільно зі збереженням культурної спадщини і соціокультурного середовища можуть сприяти сталому розвитку Чернівецької міської громади і покращенню якості життя її мешканців.

6. **Програми підтримки сімей і дітей:** Важливо впроваджувати програми соціальної підтримки для сімей з дітьми, які сприяють збільшенню народжуваності та забезпеченню благополуччя молодих сімей.

7. **Розвиток житлового сектору:** Створення доступного та комфортного житла для молоді та молодих сімей може сприяти зменшенню міграції та збереженню молодого населення у місті.

8. **Створення інфраструктури для активного життя:** Розвиток спортивної і культурної інфраструктури, парків та спортивних майданчиків сприяє покращенню якості життя та здоров'я мешканців міста.

9. **Екологічна безпека і стале управління природними ресурсами:** Важливо забезпечити стале управління природними ресурсами та мінімізувати негативний вплив на довкілля, що створить умови для сталого розвитку міста.

10. **Міжнародне співробітництво та інтеграція:** Розширення міжнародного співробітництва та інтеграція у європейські та світові мережі може сприяти розвитку міжкультурного діалогу та залученню іноземних інвесторів.

Ці аспекти можуть доповнити стратегії та ініціативи щодо демографічного розвитку Чернівецької міської громади, сприяючи її сталому розвитку та підвищенню якості життя мешканців.

Висновки до розділу 3

Проблеми та перспективи демографічного розвитку Чернівецької міської громади можна розглядати на кількох рівнях, враховуючи як наявні труднощі, так і можливі шляхи для покращення ситуації:

Проблеми демографічного розвитку Чернівецької міської громади:

1. **Вікова структура населення:** Надмірне старіння населення, зниження кількості молодих людей. Це може призвести до зменшення робочої сили та збільшення потреб у медичному обслуговуванні та соціальних послуг для літніх людей.

2. **Міграційні процеси:** Відтік молодого населення в пошуках кращих умов життя в інших регіонах чи за кордоном. Це може призводити до

зменшення чисельності населення та втрати потенціалу для розвитку місцевої економіки.

3. Соціально-економічні умови: Недостатня зайнятість, низький рівень доходів, нестабільність на ринку праці можуть впливати на прийняття рішення молодими сім'ями про народження дітей та осілля у Чернівцях.

4. Якість життя: Недостатня розвиненість інфраструктури, проблеми з доступністю якісної медичної допомоги та освіти, а також погіршення екологічної ситуації можуть впливати на привабливість міста для проживання.

Перспективи демографічного розвитку Чернівецької міської громади:

1. Створення умов для молодих сімей: Розвиток доступного житла, підтримка зайнятості та підвищення доходів можуть сприяти збільшенню кількості молодих сімей у місті.

2. Розвиток освіти та медицини: Вдосконалення якості освіти та медичних послуг може покращити якість життя мешканців та збільшити привабливість міста для проживання.

3. Стимулювання економічного розвитку: Привертання інвестицій, розвиток малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць можуть зменшити економічну небезпеку та сприяти покращенню соціально-економічних умов у місті.

4. Соціальні програми та ініціативи: Впровадження програм підтримки сімей з дітьми, стимулювання культурного розвитку та активного способу життя може позитивно вплинути на демографічну ситуацію.

Ці аспекти варто ураховувати у стратегіях розвитку Чернівецької міської громади для досягнення сталого і збалансованого демографічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Для кваліфікаційної роботи можна зробити такі висновки:

Демографічний процес - це вивчення та аналіз змін у чисельності та структурі населення в певному регіоні протягом певного часового періоду.

Основними складовими демографічного процесу є такі аспекти:

Народжуваність: кількість новонароджених на певну кількість осіб у певний час і в певному регіоні.

Смертність: кількість померлих серед населення на певну кількість осіб у певний час і в певному регіоні.

Міграція: зміна чисельності населення внаслідок переселення людей в межах країни або між країнами.

Демографічні процеси включають в себе як природний приріст (різниця між народжуваністю і смертністю), так і міграційні рухи, які можуть значно впливати на демографічну ситуацію в регіоні або країні. Аналізуючи ці процеси, можна зрозуміти динаміку населення, його структуру за віком, статтю, етнічним складом тощо, що є важливим для планування соціально-економічного розвитку і прийняття відповідних урядових рішень.

1. Демографічна структура населення: Аналіз показав, що Чернівецька громада має віково різноманітне населення з відносно великою кількістю людей похилого віку. Це свідчить про наявність викликів у сферах соціального забезпечення та медичного обслуговування.

2. Динаміка природного приросту: Позитивна чи негативна динаміка народжуваності та смертності впливає на загальну чисельність населення Чернівців. Важливо враховувати ці фактори при прогнозуванні демографічного розвитку міста.

3. Міграційні процеси: Велика кількість молодих людей, які виїжджають за кордон чи в інші регіони з метою отримання освіти чи працевлаштування, впливає на стабільність населення міста. Це вимагає розвитку стратегій, спрямованих на збереження і привертання молодих спеціалістів.

4. Соціально-економічні аспекти: Економічні можливості та рівень життя впливають на рішення молоді про створення сім'ї та виховання дітей. Покращення умов життя, доступ до робочих місць та освіти можуть стимулювати демографічний розвиток громади.

5. Перспективи розвитку: Розвиток інфраструктури, освіти, медичних послуг та соціальних програм є ключовими чинниками для збалансованого демографічного розвитку Чернівецької громади. Важливо розробити стратегії, спрямовані на збереження та привертання населення, зокрема молодих сімей.

Усі ці аспекти варто узагальнити в вашій курсовій роботі, враховуючи конкретні дані та статистику, що стосуються Чернівецької громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинський Г.І. Демографія: підручник. – Київ: Знання, 2020. – 368 с.
2. Бежан Л.І. Населення Чернівецьчини: сучасні проблеми і тенденції // *Науковий вісник ЧНУ: Географія*. – 2021. – Вип. 805. – С. 68–73.
3. Боруцький П.М. Населення України: тенденції, ризики, політики. – Харків: Право, 2020. – 270 с.
4. Верховна Рада України. Закон України «Про основи національної демографічної політики» від 24.06.2004 р. № 2550-IV.
5. Гладун О.Б. Демографічний розвиток України: виклики та загрози. – К.: Інститут демографії, 2021. – 264 с.
6. Гладун О.Б., Коломієць О.І. Демографічні процеси в західних регіонах України. – К.: Ін-т демографії, 2020. – 190 с.
7. Головне управління статистики у Чернівецькій області. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2022 рік. – Чернівці: ГУС, 2023. – 326 с.
8. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Державна служба статистики України. Методика розрахунку демографічних показників. – К.: Держстат, 2021. – 46 с.
10. Джаман В.О., Джаман Я.В. Географія міграцій населення України: наслідки російської агресії // *Український географічний журнал*. – 2024. – № 1. – С. 40–48. – DOI: [10.15407/ugz2024.01.040](https://doi.org/10.15407/ugz2024.01.040).
11. Джаман В.О., Джаман Я.В. Географія міжрегіональних міграцій населення України в умовах війни // *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*. – 2023. – Вип. 842. – С. 83–94.
12. ДСТУ ISO 3166:2015. Коди назв країн, областей та територій. – К.: УкрНДНЦ, 2015. – 42 с.
13. Дьомін М.О. Географія населення світу і України. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 240 с.

14. Заблотовська Н.В. Індекс людського розвитку Чернівецької області // *Матеріали наук. конф.* – Чернівці: ЧНУ, 2020. – С. 231–233.
15. Заблотовська Н.В., Костащук І.І., Марфійчук М.М. Особливості міграційного руху населення в Чернівецькій області // *Науковий вісник ЧНУ: Географія.* – 2011. – Вип. 572–573. – С. 89–92.
16. Заблотовська Н.В., Лейберюк О.М. Територіальні відміни розселення населення у Чернівецькій області // *Науковий вісник ЧНУ: Географія.* – 2013. – Вип. 672–673. – С. 89–92.
17. Інститут демографії ім. М.В. Птухи НАН України. Моніторинг демографічної ситуації. – <http://www.idss.org.ua>
18. Костащук В.І., Смик О. Соціально-економічні передумови формування конкурентних переваг розвитку міжнародного туризму в регіоні (на прикладі Одеської області) // *Молодий вчений.* – 2022. – № 12(112). – С. 92–98. – DOI: [10.32839/2304-5809/2022-12-112-17](https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-17).
19. Костащук І.І. Методика оцінки сакральних-туристичних ресурсів регіону (на прикладі Чернівецької області) // *Науковий вісник ЧНУ: Географія.* – 2010. – Вип. 519–520. – С. 81–86.
20. Костащук І.І. Національна структура населення етноконтактних зон: монографія. – Чернівці: ЧНУ, 2009. – 288 с.
21. Костащук І.І., Білоус Ю.О. Географія населення: зошит для виконання практичних робіт: навч. посіб. – Чернівці: ЧНУ, 2023. – Ч. 1. – 76 с.
22. Костащук І.І., Гуцуляк А. Сакральні-туристичний потенціал Чернівецької області: особливості формування та використання // *Науковий вісник ЧНУ: Географія.* – 2014. – Вип. 696. – С. 108–110.
23. Литвиненко І.І. Регіональні особливості демографічного розвитку Буковини. – Чернівці: ЧНУ, 2019. – 144 с.
24. Лібанова Е.М. Демографічна криза в Україні: проблеми та шляхи вирішення. – К.: Ін-т демографії, 2019. – 352 с.

25. Методичні рекомендації щодо стратегічного планування розвитку територіальних громад. – К.: Мінрегіон, 2022. – 58 с.
26. ООН/UNFPA. Національна доповідь «Демографічна ситуація в Україні – 2023». – Київ, 2023. – 80 с.
27. Палінчак М.М. Населення України: сучасний стан та перспективи. – Ужгород: Патент, 2018. – 306 с.
28. Попеску Г.Д. Міграційні процеси в Чернівецькій області: етнічний і демографічний аспекти. – Чернівці, 2018. – 112 с.
29. Портал відкритих даних Чернівецької міської ради. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.city.cv.ua>
30. Профіль Чернівецької ТГ. Дія.Цифрова громада. [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua>
31. Рибак І.І. Соціальна географія України. – Чернівці: Рута, 2020. – 232 с.
32. Федорчак І.В. Соціально-демографічні проблеми розвитку Чернівецької області // *Регіон*. – 2020. – № 3(67). – С. 55–60.
33. Чернівецька міська територіальна громада. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chernivtsy.eu>
34. Чернівецька обласна державна адміністрація. Регіональний звіт про стан соціально-економічного розвитку Чернівецької області. – Чернівці: ОДА, 2023. – 64 с.
35. Чиселков С.Ю. Основи демографії: навч. посіб. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. – 198 с.